

מעדני כתב

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת נצבים תשפ"א וראש השנה תשפ"ב * שנה שלישית גליון 104

בענין אכילה קודם תקיעת שופר

וכן יש להסתפק לגבי נטילת ידיים, דבסי' קנ"ח סע' ב' כתב דיש מי שאומר שאם אוכל פחות מכביצה יטול ידיו ולא יברך. האם צריך שיאכל את הכביצה בתוך כדי אכילת פרס, או דגם ביותר מאכילת פרס חייב בנט"י.

ובספר תהלה לדוד סי' קנ"ח סק"א כתב דרך אם אוכל את הכביצה בתוך כדי אכילת פרס יכול לברך על נט"י, והביא שכן כתב הרב בסידורו (כוונתו להגרי"ו) וכ"כ בכף החיים.

אך באמת לגבי נט"י י"ל דמטעם אחר אין צריך שיאכל בכדי אכילת פרס, דהרי עיקר הטעם דס"ל להיש מי שאומר שאינו חייב בנטילה בפחות מכביצה, הוא משום דרך כביצה אוכלין מקבל טומאה מן התורה, ולכן רק בשיעור זה חייבוהו בנטילה כדי שלא יטמא את האוכלין בידיים, וא"כ מאי נפק"מ בזה אם אוכל את הכביצה בכדי אכילת פרס או לא, נהי דבעי שם אכילה לענין חיוב נט"י ואם יאכל מעט מעט בכל שעה אינו חייב בנטילה, אבל כ"ז רק לענין שיעור כזית שיהא על זה שם אכילה, אבל לענין שיעורא דכביצה דהוא משום דין טומאה למה צריך לאכול בכדי אכילת פרס דכיון שסוף סוף אוכל כביצה צריך נט"י, וצ"ע.

יבואר מש"כ המטה אפרים שצריך לאכול הכביצה בסוכה בכאכ"פ

ובמטה אפרים בהל' סוכה בס"י תרכ"ה סע' ג"א נ"ב כתב דלכתחילה יאכל יותר מכביצה כדי לצאת דעת הסוברים הכי, ואכילה זו שאוכל לכתחילה יותר מכביצה ובידעבד כזית, צריך להזהר שלא ישהה מתחילת האכילה עד סופו יותר מכדי אכילת פרס, ואם שהה יותר אינו מצטרף ויחזור ויאכל כשיעור בלא הפסק, עכ"ד. ומבואר דגם לדעת הר"ן שצריך שיאכל יותר מכביצה צריך שיאכל את היותר מכביצה בכדי אכילת פרס וכ"כ בבבארי יעקב סימן תרל"ט ס"ק י"ג.

ואכ"כ לכא' ה"ה לגבי האיסור לאכול יותר מכביצה קודם עשיית המצוה אינו אסור אלא באוכלו בתוך כדי אכילת פרס אבל ביותר מכדי אכילת פרס אינו מצטרף, ולא חשיב שאוכל יותר מכביצה, ומותר.

אבל באמת דברי המטה אפרים תמוהים מאד, דהרי בגמ' ביומא (דף פ') איתא, האוכל ביום הכיפורים אינו חייב עד שיאכל כמותת בכדי אכילת פרס, ושיעור כמותת הוא יותר מכזית ואף איכא מ"ד בגמ' דכמותת הוא יותר מכביצה, וקא פריך רבא כזית בכדי אכילת פרס וכמותת בכדי אכילת פרס. והרי כיון דלשיעור קטן של כזית צירוף שיעור אכילתו הוא בכדי אכילת פרס א"כ כמותת דשיעורו יותר גדול מכזית צריך שיעור יותר גדול מאכילת פרס כדי לצרף אכילתו. ומשני אביי שאני יום הכפורים דכתיב "והנפש אשר לא תעונה" וביטוי דעתיה תליא, וקים להו לרבנן דבכדי אכילת פרס מיתבא דעתיה טפי מהכי לא מיתבא דעתיה.

ומבואר בגמ' דשיעורא דכדי אכילת פרס לא שייך רק היכא דהשיעור הוא כזית, אבל היכא דהשיעור הוא יותר מכזית מצטרף גם בשהה יותר מכדי אכילת פרס. דדוקא לענין יוה"כ פ' דתליא ביתובי דעתיה אינו חייב עד שיאכל כמותת בכדי אכילת פרס. וא"כ לענין מ"ע של אכילה בסוכה בלילה הראשון לדעת הר"ן דשיעורו ביותר מכביצה ושיעורו הוא יותר מכמותת, מצטרף אפילו בשהה יותר מכדי אכילת פרס, והרי שיעור כביצה הוא שני זיתים או שלוש זיתים, וא"כ צריך שיהיה השיעור צירוף אכילה של יותר מכביצה לכל הפחות יותר מפעמיים של בכדי אכילת פרס.

יבואר שהאוכל ג' או ד' כזיתים כל אחד בכאכ"פ אכתי לא מיתבא דעתיה ומסתברא שאינו חושב סעודה כל זמן שלא מיתבא דעתיה

אולם לכא' מדברי הגמ' ביומא (דף ע"ט:) מוכח דבמפסיק יותר מכדי אכילת פרס לא הוי קביעות סעודה, דבגמ' שקיל וטרי בשיעורא דכמותת האם זה יותר מכביצה או פחות מכביצה, ומייתי הגמ' ראיא מהא דתנן בברכות עד כמה מזמנין עד כזית דברי

מעיקר הדין אסור לאכול קודם תקיעת שופר, שכן משחל חיוב מצות עשה על האדם לעשותו אסור לו לאכול עד שיקימו, כמ"ש בשו"ע בס"י תרנ"ב סע' ב' דקודם נטילת לולב אסור לאכול, וה"ה קודם כל מצוה שמחוייב בה אסור לאכול.

ונחלקו הראשונים האם האיסור אכילה הוא רק בשיעור של קביעות סעודה, דהיינו יותר מכביצה פת, אבל בפחות מכן לא הוי אלא טעימה ומותר, וכן אכילת פירות אפילו יותר מכביצה לא הוי קביעות סעודה ומותר, או דגם טעימה אסור.

ובמג"א שם בסק"ד כתב דבלשון השו"ע שם שכתב אסור לאכול משמע דבטעימה מותר, דהלשון אכילה משמע אכילה שיש בה קביעות סעודה, אך כתב דמדברי התוס' בסוכה (דף מ"ו:) משמע דגם טעימה אסור, דהתוס' הקשו אהא דאמר בגמ' שם (בדף ל"ו:) דר' חנינא מטביל ביה ברישא והדר נפיק, והיינו שר' חנינא היה אוכל מקצת מהאתרוג ואח"כ נוטלו ויוצא בו יד"ח, דבשאר הימים גם חסר כשר. והקשו התוס' הרי אסור לאכול קודם המצוה, ואיך אכל ר' חנינא מהאתרוג קודם שנטלו, ותירצו דמטביל בה היום ונפיק למחר. ואם נימא דטעימה בעלמא מותר קודם המצוה, מאי קשיא להתוס' הא ר' חנינא אכל רק מעט מהאתרוג, שהרי אח"כ יצא בזה יד"ח, והוי טעימה בעלמא, ומבואר דס"ל להתוס' דגם טעימה אסור לאכול קודם קיום המצוה.

ובמ"ב שם בסק"ז מסיק דמעיקר הדין טעימה מותר, אך מ"מ אין להקל בזה אם לא לצורך גדול. ואם יש לו שומר שמוכיר לו לקיים המצוה כתב בשעה"צ שם דאין להחמיר בטעימה. ומשמע דרך בטעימה אפשר לסמוך על שומר, אבל ביותר מכביצה אין להקל לסמוך על שומר.

וע"ז סומכים היום בישיבות שעושים קידוש קודם התקיעות דכיון שהכל עולים לתקיעות אחר הקדוש חשיב כמו שיש שומר, אך צריך מאד להזהר בזה דבכל מאד יכול לעבור על איסור דרבנן, שאם יאכל משהו יותר מכביצה עבר באיסור של אכילה קודם המצוה, ולאכול מעט מאד ג"כ אי אפשר שהרי צריך לאכול קצת יותר מכזית כדי שיהיה לו קדוש במקום סעודה, וא"כ צריך לצמצם לאכול כביצה בדיוק דבמשוה יותר כבר אין לו היתר לאכול.

יבואר אם אוכלים ב' כביצים בהפסק של אכילת פרס ביניהם אם חשיב כסעודה

אך יש לדון האם יש אופן שיוכל לאכול גם יותר מכביצה, וכגון שיאכל כביצה ואח"כ ישהה יותר מכדי אכילת פרס ושוב יאכל כביצה, ד"ל דכיון שמפסיק באמצע אכילתו אין בזה שיעור של קביעות סעודה, דכדי להחשב קביעות סעודה צריך שיהא צירוף לאכילתו. וכמו שמצינו בכל שיעורי אכילה דבענין שיאכל את השיעור בתוך כדי אכילת פרס, ובפחות מכך אין האכילות מצטרפות, ולא חשיב שאכל כשיעור.

או דינמא דרך היכא דבענין שם אכילה בענין שיהא צירוף לאכילתו, דבלא"ה לא חשיב שאכל כשיעור, אבל לגבי שיעור של קביעות סעודה אפשר דאם בסה"כ אוכל יותר מכביצה חשיב שאכל קביעות סעודה. וא"כ אפילו אם ישהה יותר מכדי אכילת פרס ג"כ אסור לו לאכול קודם קיום המצוה.

וכה"ג יש להסתפק גם לגבי מצות עשה של אכילה בסוכה בלילה הראשון, דנחלקו הראשונים האם השיעור הוא בכזית כמו כל שיעורי אכילה, או דשיעורו ביותר מכביצה, שזהו השיעור אכילה שחייב לאכול בסוכה, דבפחות מכך הוי אכילת עראי ופטור מן הסוכה, ודעת הר"ן שצריך לאכול יותר מכביצה.

ויש להסתפק האם צריך לאכול את היותר מכביצה דוקא בתוך כדי אכילת פרס, או אפילו ביותר מכדי אכילת פרס. והנה לדעת הראשונים ששיעור האכילה הוא בכזית כתב המ"ב בס"י תרל"ט סק"ב בשם האחרונים שצריך שיאכל את הכזית בכדי אכילת פרס, אך לדעת הר"ן שצריך לאכול שיעור קביעות סעודה דהיינו יותר מכביצה לא נתבאר בדבריו האם ג"כ צריך לאכול בתוך כדי אכילת פרס.

רבי מאיר, רבי יהודה אומר עד כביצה, דר"י סובר ד"ואכלת ושבעת" כתיב דבעי אכילה שיש בה שביעה והיינו כביצה, ואי ס"ד כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה, השתא כביצה שבועי משבעא, דעתא לא מיתבא, אלא לאו ש"מ כותבת הגסה שאמרו פחות מכביצה, כביצה משבעא ככותבת מיתבא דעתיה.

ומבואר בגמ' שלא יתכן שיאכל שיעור של סעודה ועדיין אין דעתו מיושבת, דאם אכל כבר שיעור של סעודה ודאי כבר מיתבא דעתיה, דראשית דבר כשהאדם אוכל קימעה מתיישבת דעתו עליו, וכשאוכל עוד נעשה שבע, וא"כ כיון דלגבי אכילה ביוה"כ מבואר דבאכל ככותבת ביותר מכדי אכילת פרס אין זה מיתבא דעתיה, ע"כ דגם אין זה שיעור סעודה, דהא לא יתכן שייחשב שיעור סעודה ועדיין אין מיתבא דעתיה.

וא"כ לפי זה יהיה מותר לאכול קודם התקיעות יותר מכביצה כשישנה יותר מכדי אכילת פרס, דכיון דשיעור זה אכתי הוא חשיב מעונה שאין דעתו מיושבת עליו, גם לא חשיב שיעור קביעות סעודה. אכן מהגמ' אין ראיה רק על יותר מכזית שזה שיעור ככותבת אבל באכל כביצה ושהה כדי אכילת פרס אפשר דחשיב קביעות סעודה. א"כ לפחות בשיעור זה יש ראיה דמותר כשמפסיק בכדי אכילת פרס.

ולפי' יש לישב דברי המטה אפרים דס"ל דגם היכא שהשיעור הוא יותר מכזית צריך לאכול בכדי אכילת פרס, והקשיו עליו מהגמ' ביומא דמקשה כזית בכדי אכילת פרס ככותבת בכדי אכילת פרס, דמבואר דהיכא דהשיעור אכילה יותר מכזית מצטרף אכילתו גם ביותר מכדי אכילת פרס, ד"ל דכל זה רק היכא דבעי מעשה אכילה וביותר מכדי אכילת פרס לא מצטרף האכילה וא"כ היכא שהאכילה היא יותר מכזית מצטרף האכילה גם ביותר מכדי אכילת פרס, אבל היכא דלא בעי מעשה אכילה אלא רק שייחשב קביעות סעודה בזה י"ל דכיון דחזינו דלא מיתבא דעתיה באופן זה ה"נ לא חשיב קביעות סעודה.

אך באמת יש לדון בזה, ד"ל דבגמ' מבואר רק דלא יתכן שיאה שבע ואכתי אין מיתבא דעתיה אבל אפשר דאפילו שאין מיתבא דעתיה מ"מ חשיב קביעות

סעודה, דהא חזינו דאין חייב בברכת המזון רק אם שבע מאכילתו, ואפילו אם אכל יותר מביצה אם אינו שבע אינו חייב מן התורה, ומבואר דבשיעור קביעות סעודה אין זה מחייב שיהא גם שבע וא"כ י"ל דהגם שאין מיתבא דעתיה מ"מ חשיב קביעות סעודה. אך מסביר קשה לומר כן, דלא מיסתבר שייחשב שיעור של סעודה ואין מיתבא דעתיה בזה.

יבואר דבפמ"ג משמע ששייך לשבוע באכילה אע"פ שלא אכל כזית בכאכ"פ

והנה במ"ב בסי' ר"י סק"א כתב דלגבי ברכת המזון צריך שיאכל את הכזית פת בכדי אכילת פרס, ואם נשתהה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס אינו מצטרף. וכתב בשם הפמ"ג דכ"ז הוא רק לענין שיעור כזית, אבל לענין פת כדי שביעה דחזינו מן התורה, חייב אף שאכל מעט מעט, דהא עכ"פ ושבעת קרינן ביה, עכ"ד.

ובמנחת חינוך במצוה ש"יג (אות ב' בד"ה ובעיקר) תמה עליו מדברי הגמ' הנ"ל, דמבואר דלא יתכן לומר שיהא שבע מאכילתו ואכתי אין דעתו מיושבת עליו, וא"כ כיון דכשאוכל ביותר מכדי אכילת פרס מבואר בגמ' דאין דעתו מתיישבת עליו ע"כ דגם אינו שבע בזה, וכתב שם בדאמת זה מן הגמ' כיון שהוא שבע מיתבא דעתיה בודאי, ומסיק שם שלא כדברי הפמ"ג.

שו"ד בקונטרס כתר ראש מהנהגות הגר"ח מולוז'ין זצ"ל באות פ"א שכתב בזה"ל שאלתי אם ברך על כוסמין פחות משיעור קביעות אם יכול לחזור ולאכול שלא מצטרף עם הראשון לשיעור קביעות ואמר להמתין עד כדי אכילת פרס ואז יכולים לאכול יותר אף אם לא בירך ניתנים דאנו מצטרף השיעור יותר מכדי א"פ, וכתב שם בהערה וז"ל ומיירי דלא ה"י דעתו לאכול שיעור קביעות רק אח"י נמלך לאכול אבל אם מתחילה ה"י דעתו לאכול שיעור קביעות נ"ל פשוט אף דהפסיק באמצע אכילה כדי א"פ צריך לברך המוציא וברכה"י מהגאון הג' ר' אשר זצ"ל מטיקטין ע"כ.

בעניין אם הפסק באמצע התקיעות קודם ששמעו כל הל' קולות חשיב הפסק לגבי להצריכו ברכה אחרת

כשידיאג לבו מדבר גדול, או שניהם כאחד האנחה והיללה שדרכה לבא אחריה הן הנקראין תרועה, שכן דרך הדואג מתאנח תחלה ואחר כך מילל, לפיכך אנו עושין הכל, עכ"ל.

ומבואר דס"ל דר' אבהו נסתפק אם יוצא בתשר"ת או בתש"ת או בתר"ת ולפיכך צריך לתקוע כולם לצאת יד"ח תקיעת שופר מספק, וא"כ כל שלא תקע כל הל' קולות הוא כפסק אם קיים המצוה של תקיעת שופר וא"כ אין להפסיק עד שייגמרו כל התקיעות שכל שלא גמר כל התקיעות עדיין לא נתקיים המצוה לכו"ע, וא"כ יש בהפסק משום ספק שזמא הפסיק בין ברכה למצוה ולכן לכאורה אסור להפסיק כל שלא שמע כל התקיעות שיש להסתפק שזמא בהן יצא יד"ח.

אמנם נראה דגם להרמב"ם כל שעשה חלק מהמצוה אע"פ שלא קיים מצוותו אינו הפסק והיינו דאע"פ שתשע קולות בשופר מעכבין זה את זה ואם שמע רק שלש קולות לא עשה כלום מ"מ כל שהתחיל במצוותו שוב אינו הפסק וכמו שפשוט דמי שהתחיל באכילת כזית מצה והפסיק קודם ששאל כזית אינו הפסק אע"פ שעדיין לא קיים מצוותו עד שיאכל כזית מ"מ כל שהתחיל במעשה המצוה שוב אינו הפסק. **וראיה** לזה מהא דמפסיקין בהלל ובמגילה מפני הכבוד ומפני היראה והרי כל שלא גמר ההלל והמגילה לא יצא יד"ח וע"כ דכל שהתחיל במצוה אע"פ שעדיין לא קיים המצוה אינו הפסק.

יבואר שכל שהתחיל במצוה והפסיק אינו הפסק ושפיר חייל ברכתו

והנה בשו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא אורח חיים סימן מ"א שם כתב בתחלת דבריו שהמפסיק באמצע מצוה צריך לחזור ולברך אבל בהמשך דבריו שם כתב שמדברי הרא"ש במס' חולין בפ' כיסוי הדם שכתב "אבל המבדק על המצוה והתחיל לעשותה וסח קודם שגמרה אינו חוזר ומבדק מנון תקיעת שופר והלל ומגילה וכיוצא בהן כיון דלא סגי ליה דלא גמרה אף על גב דסח קודם שגמרה אינו צריך לחזור ולברך" ע"ש ברא"ש, נראה שכל שהתחיל במעשה המצוה שוב אינו הפסק ולהכי גם מי שהתחיל באכילת כזית מצה אע"פ שלא גמר הכזית אינו הפסק שכבר התחיל במעשה המצוה.

יבואר מש"כ דה"ח שאסור להפסיק גם אחר שהתחיל במצוה קודם שגמר המצוה

והנה במשנה ברורה סימן תקצ"ב וכתב וז"ל עיין בד"ה שדעתו "דינן הברכה עד סוף תקיעות דמיושב אסור להפסיק אפילו בתפילות" לכן לא יאמר היה"ר הנדפס במחזורים בין התקיעות דמיושב רק יהרהר בלבו ואל יוציא בפיו או שיאמר היה"ר אחר גמר התקיעות דמיושב, עכ"ל, ומבו' דגם אחר שהתחיל בהתקיעות אסור להפסיק וע"כ.

אמנם יש להסתפק אם ס"ל דחשיב כהפסק בדעבד כדי שייחזור ויברך אמנם בנידון דידן בוודאי אינו חוזר ומבדק שהרי הוא ספק שזמא בתשר"ת יצא יד"ח אבל להצד שתשר"ת אינו התרועה האמורה בתורה יש להסתפק אי חשיב ליה כהפסק בדעבד וא"כ לכאורה הוא דלא כמשנ"ת.

נשאלתי באשה שרוצה לשמוע תקיעת שופר בתקיעות שעל סדר הברכות ולברך קודם התקיעות את הברכות בעצמה, האם יכולה לומר היום הרת עולם וארשת שפתינו קודם ששומעת כל הל' קולות משום שעדיין לא קיימה את המצוה של תקיעת שופר כתיקונה.

ועוד יש להסתפק מי שנכנס לבית הכנסת אחר שתקעו תשר"ת אם יכול לברך על תש"ת ותרת"ת ואחר כך ישמע התשר"ת בתקיעות דמעומד או דבכה"ג לא יברך על התקיעות מספק.

ושמעינו מבעל המעשה שהיה בחור בישיבת פוניבז' וקראו לו לקרוא בתורה בבית הכנסת ונתאחר והגיע ליישיבה לתקיעות אחר שכבר תקעו תשר"ת ויברך על תש"ת ותרת"ת לחוד, ואחר כך שאל להגרמ"מ שוליצנר זצ"ל ופלפל הרבה עמו בזה אם יכל לברך על התקיעות או לא.

יבואר פלוגתת ר' האי גאון והרמב"ם אם כשתוקע סדר אחד הוא ספק דאורייתא או שמדאורייתא יוצא בזה

והנה בפשוטו היה נראה דתליא בפלוגתא דהרמב"ם ור' האי גאון ז"ל דהנה לר' האי גאון דס"ל דכל הקולות כשרים דהיינו גם תשר"ת וגם תש"ת וגם תרת"ת הם כשרים לתקיעת שופר, וכמש"כ הר"ן ראש השנה (דף י'. מדפי הר"ן) וז"ל נשאל לרב האי גאון ז"ל וכי עד שבא רבי אבהו לא היו ישראל יוצאין ידי תקיעת שופר וכל' הוה השיב אל תחשבו בלבבכם כי בימי רבי אבהו נפל ספק בדבר זה שהרי משניות קדומות הן אחת אומרת תרועה ג' יבבות ואחת אומרת תרועה שלשה שברים והא אמרין בהדיא אמר אביי בהא ודאי פליגי וכך היה הדבר מימים קדמונים מנהג בכל ישראל מהן עושין תרועה יבבות קלות ומהן עושין תרועה יבבות כבדות שהן שברים "ואלו ואלו יוצאין ידי חובתן שברים כבדים תרועות הן יבבות קלות תרועות הן" והיה הדבר נראה כחלוקה אף על פי שאינה חלוקה שהרי התנאין כמו שאמרנו למעלה הללו שונים שיעור תרועה שלש יבבות והללו שונים שיעור תרועה שלשה שברים אלו משנתם כמנהגם ואלו משנתם כמנהגם וקאמר אביי בהא פליגי ולא פלוגתא היא, ולא היו מטעים אלו את אלו אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה קתני וחכמים של הללו מודים כי יבבות תרועה היא וחכמים של הללו מודים כי שברים תרועה היא, וכשבר רבי אבהו ראה לתקן תקנה שיהיו כל ישראל עושין מעשה אחד ולא יראה ביניהן דבר שההדיוטות רואין אותו כחלוקה, עכ"ל.

ולדברי ר' האי גאון ז"ל דס"ל דכל שתקע תשר"ת ותש"ת תרת"ת יצא יד"ח מדאורייתא, שפיר יכולה לומר היום הרת עולם, שהרי יצאה יד"ח בזה שתקעו בסדר ראשון תשר"ת תש"ת ותרת"ת, אלא שצריך מדברנן לתקוע עוד תקיעות מ"מ כל שכבר קיים מקצת מצוותו שוב אין כאן הפסק כמו מי ששח באמצע סעודתו שכל משהו שאוכל טעון ברכה ושפיר חל הברכה על מה שאכל ושוב אינו הפסק.

אבל הרמב"ם כתב בפ"ג משופר ה"ב וז"ל תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הגליות ואין אנו יודעין היאך היא, אם היא היללה שמילין הנשים בנהייתן בעת שמביבין, או האנחה כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם

אמנם נראה דמי שהתחיל בתקיעות תשר"ת ועדיין לא תקע תש"ת ותר"ת בזה אפשר שאם יפסיק בענייני אמן וכדומה יהיה הפסק דבזה יש להסתפק אי חשיב מעשה מצוה כלל דהנה בהתחיל לקרוא המגילה חשיב שפיר מעשה מצוה כיון שאחר שיגמור המגילה גם חלק הראשון של הקריאה יהיה חלק מן המצוה שהוא חלק מן המגילה וכמו מי שאכל חצי זית מצה וסח קודם שיאכל עוד חצי זית מצה הרי גם החלק הראשון של הכוזה הוא חלק מן המצוה שהוא חלק ממצות הכוזה מצה ולהכי לא הוי הפסק אבל לאחר שתקע תשר"ת הרי אם המצוה מתקיימת בתש"ת הרי התקיעה הראשונה לא תוכל להיות חלק מן המצוה שהרי הפסק בקול שאינו מן העניין וא"כ אפשר דלא חשיב כהתחיל בהמצוה כלל והוי ספק הפסק.

אמנם התקיעה האחרונה יכולה להיות מועלת לשברים שאחריה אבל לאחר שתקע עוד תקיעה לתש"ת א"כ אותה תקיעה אחרונה לא תעלה לתש"ת ואינה כחלק מן המצוה וא"כ הוי הפסק וצ"ע.

וא"כ נמצא שאשה ששמעה תקיעות דמעותד אחר שברכה יכולה להפסיק בפיוטים ותפלות, משום שהתחילה במצוה שהרי תקעו גם תשר"ת וגם תש"ת וגם תר"ת, אבל לאחר שהתחילו בתקיעות דמיושב ותקעו ג' פעמים תשר"ת, אפשר דאסור להפסיק שאכתי יש להסתפק אם התחילה כבר במצוה, שהרי אם תשר"ת אינו הסדר הנכון, א"כ הרי הפסיקה בין ברכה להמצוה שהרי לא תקע אלא תשר"ת והוא ספק אם יוצא בזה יד"ח.

יבואר שתקנת ר' אבהו בקסרי הוא שמדרבנן צריך לתקוע כולם וכולוהו הוי מצוה ולא מספק

אמנם אפשר לומר דמה דאתקין ר' אבהו בקסרי הוא תקנה דרבנן גמורה וחשיב כולוהו כמצוה מדברי סופרים, והיינו דגם להרמב"ם דס"ל שתקועין משום דמספקא לן באיזה תקיעות יוצאין יד"ח, מ"מ כד תיקנו חכמים שיתקעו כל הסדר הזה וכל אחד מהקולות הרי מקיים בהם מצוה מדברי סופרים ואינה כעשיית ספק מצוה דאורייתא, ובאמת הלשון אתקין ר' אבהו בקסרי לכאורה משמע שהוא תקנה ואינה כעשיית ספקא דאורייתא בעלמא והיינו שתקין שכך יהיו עושין בוודאי מדרבנן.

וראיה לזה מהא דמברכין ותקועין תשר"ת, והרי אפשר דאינו התקיעות של תורה וא"כ הוי התקיעות עצמם הפסק בין הברכה להתקיעה ואיך מברכין מספק ברכה לבטלה, והרי כתב רש"י בעירובין דף נ"ע א' לענין מי שיש לו שני בהמות שאחד מהם מעשר ואחד מהם שלמים ואינו יודע איזה הוא והמעשר לא בעי תנופה והשלמים בעי תנופה וכתב שם וז"ל ולבי אומר דאינו מברך על התנופה ועל הסמיכה דלא ליהוי ברכה לבטלה, וכונתו משום שעשיית התנופה בבהמת המעשר בהמה בין ברכת התנופה להנפת השלמים הוי הפסק, וא"כ ה"ל התקיעות המסופקות הוי הפסק, וכבר העירו בזה האחרונים.

ובספר מקראי קודש (סוכות ח"ב ס' ט') הביא בשם הגר"ח מבריסק שפסק לאחד מהיו"א שני אתרוגים, אחד מהודר וספק מורכב, והשני לא מהודר ואינו מורכב, שיטול קודם את המהודר כדי שיצא במהודר (על הצד שאינו מורכב), דהרי אם יטול קודם את האתרוג שאינו מהודר, הרי וודאי יצא את המצוה, ואחרי שכבר יצא ידי חובת מצותו לא יקיים עכשיו את ההידור, והקשה הגר"ח שם הרי לפי רש"י כאן מבואר שיש בזה הפסק, וא"כ איך יטול קודם את הפסק מורכב, ות' הגר"ח ש'בד' מינים אפשר ליטול שלא בבת אחת, ולכן לא הוי הפסק. ועיי"ש מה שהמשיך להקשות ע"ז.

ובהגהות הררי קודש שם הקשה מתקיעת שופר שאנו עושים מספק תשר"ת תש"ת תר"ת ומברכים ע"ז, והרי אם באמת התרועה האמיתית היא תש"ת או תר"ת הרי יש כאן הפסק לברכה, (לפי השיטות שרק אחד מהם כשר עיין שם).

וכן כתב בענין אליעזר (חלק ו' סי' ל"ט אות י') שהביא הערה זו מהרש"י כאן על פסקו של הגר"ח מבריסק לגבי אתרוג בשם הגר"א סילבר ז"ל, וכתב שם דיש לדחות קושי"ז, והוסיף דהגאון מו"ה ר' צבי פסח פרנק זצ"ל והגאון ר"י אברמסקי זצ"ל הסכימו לדבריו, עפ"י מ"ש בשו"ע או"ח (סי' תרנ"א סעיף י"ב) דכיון דעיקר הברכה הוי על נטילת לולב. ע"כ מותר ליטל אותם א' וא' ג' יצא יד"ח, דכיון דבירך על הלולב ונטלו כבר חל הברכה על המצוה, ושאר המינים סגי שיהיו מצוים אצלו לפניו ואח"כ יטלם. וא"כ לפי"ז כשנטל את האתרוג המורכב לא הוי הפסק, דהרי נטל כבר את הלולב ויצא יד"ח הברכה שחל על המצוה, עכ"ד.

ונראה לכא' דאחר שתקין ר' אבהו בקסרי דתקועין ל' קולות כולוהו קולות מתקנתא דרבנן הוי וכל אחד מהקולות הוא חלק ממצוה דרבנן שנתחייב בה ולהכי שפיר לא אמרינן דחשיב הפסק בתקיעות של תשר"ת לגבי תש"ת שלמעשה כולוהו ממצות תקיעת שופר ניהו.

יבואר עוד ראייה שהכל מצוה מהא דתקועין תשר"ת למלכיות ותש"ת לזכרונות גם להרמב"ם

ועוד ראייה מהא דבתקיעות דמעותד תוקעין תשר"ת למלכיות ותש"ת לזכרונות ותר"ת לשופרות והוא מנהג שתי ישיבות שהובא ברי"ף פ"ד דר"ה ולכאורה ממנ"פ לא תקע על סדר הברכות תקיעות כדן, שהרי צריך לתקוע בכל אחת מן הברכות ואם תשר"ת הוא האמת נמצא שלא תקע אלא במלכיות.

ובשלמא לר' האי גאון דס"ל דבכל התקיעות יוצאין יד"ח דכולוהו תרועות ניהו שפיר תקעין תשר"ת במלכיות ותש"ת לזכרונות משום דכולוהו תקיעות ניהו ולא הוי תרתן דסתרי, וכ"כ הר"ן שם בטעמא דמילתא, וכ"כ ברבינו חננאל ראש השנה דף ל"ד עמוד א' והוסיף שם בטעמו של דבר שתקועין תשר"ת למלכיות ותש"ת לזכרונות וכו' וז"ל ומפני שכבר יצאו הצבור ידי חובה לפיכך נהגו לתקוע במלכיות תשר"ת

בזכרונות תר"ת בשופרות תש"ת "להודיע שהכל אחד הן והכל יצאו ידי חובה ולא נשאר בדבר ספק", אבל אי ספיקא ניהו להרמב"ם א"כ אמאי תוקעין תשר"ת למלכיות ותש"ת לזכרונות וכו' והרי לא תקע ממנ"פ בכל הברכות והרמב"ם ג"כ כתב מנהג זה שתקעין תשר"ת למלכיות ותש"ת לזכרונות ותר"ת לשופרות, וצ"ע.

ולמשנ"ת נראה פשוט שמדרבנן כל התקיעות הם מצוה וצריך לתקוע כולן ולא משום ספיקא להודי ולהכי בתקיעות שעל סדר הברכות סגי בתקיעות מדרבנן וכולוהו חשיב תקיעות לצאת בהם יד"ח.

יבואר אם תוקעין בתקיעות דמיושב בשתי נשימות

ועוד נראה ראייה לזה דהנה ברמ"א סימן תקצ"ז סעיף ד' כתב וז"ל וירא שמים יצא ידי כולם, ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת, ובתקיעות דמעותד יעשה בב' נשימות ובמ"ב שם כתב דלא יעשה להפך משום דבתקיעות דמעותד הוא תוקע ג' פעמים תשר"ת והיינו לר"ת דס"ל דבתשר"ת יוצא הכל משום דלא חייש להפסק קולות בין התקיעה לשברים או לתרועה, ולהכי אם יתקע בנשימה אחת במעותד לא יצא לכו"ע כ"כ בשער הציון שם ס"ק י"ז בטעם הדבר.

וכתב במשנה ברורה שם ס"ק י"ט וז"ל ובמקומות שנוהגין לתקוע למלכיות תשר"ת תש"ת תר"ת וכן לזכרונות וכן לשופרות יכול לעשות ג' כ' להיפך במיושב בשתי נשימות ובמעותד בנשימה אחת, עכ"ל, ולכאורה גם במקומות אלו כיון דבתקיעות דמיושב מברך על התקיעות א"כ כדי שלא יהיה הפסק בין הברכה לתקיעה שיתקע באופן שיוצא לכו"ע לכאורה נראה שיתקע בנשימה אחת דבזה יוצא יד"ח לכו"ע, ואם יתקע בשתי נשימות אפשר שעדיין לא יצא בתשר"ת וא"כ כשיפסיק בתפלה עד תקיעות שעל סדר הברכות איכא הפסק בין ברכה לתקיעה שיוצא בו, ולמה כתב שאם תוקעין כמנהגינו תשר"ת תש"ת תר"ת למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות יכול לתקוע במיושב בשתי נשימות, וע"כ דס"ל דמדרבנן יוצא בכל גוונא והיינו שיש קיום מצוה גם בתש"ת וגם בתר"ת ולהכי גם אם התשר"ת אינו כהוגן מ"מ התש"ת והתר"ת הוא כהוגן. **אלא** שבוה אחתי קשה דאפשר שמפסיק בתשר"ת שאינו כהוגן בין הברכה לתש"ת ותר"ת שהם כשרים בודאי, אבל אפשר דס"ל לה"מ ש'הפסק בתקיעה של ספק אינו הפסק כלל משום שכל שעושה לצאת הספק אינו הפסק וחשיב כהבא מלא והבא לפתן שאינו הפסק, אבל אי נימא שאפשר שאינו יוצא כלל באחד מהם הרי ההפסק שמפסיק בתפלה עד שיתקע התקיעות שעל סדר הברכות הוי הפסק, וע"כ כמשנ"ת שכולוהו תקיעות ניהו מדרבנן. **וראיתי** בשו"ת הרמ"ע מפא"ד (ס"ק ק"ו) שכ' בדברי הזהר בענין תשר"ת תש"ת תר"ת, דמסוגיא דשמענתא משמע לן דר' אבהו מספיקא נחית להו, וכל משיכיל יקשה על ההיא סוגיא מן המפורסמות, מה שלא ישקוט השכל בה, אלא עם המתבאר בוודאי דכלוהו תקיעותא צריכי מדרבנן למצוה מן המובחר, ולא בשביל ספק. **ויכבר ביארו אותה סוגיא בדרך ישרה שמסכמת אל האמת**, עכ"ל, ואפשר שכוונתו לשיטת ר' האי גאון ז"ל ולמשנ"ת דגם להרמב"ם כולוהו מתקנת חכמים היא ניהא ג"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל. **ולכא' למשנ"ת** יצא לדינא שאם לא בירך על תשר"ת אכתי צריך לברך על תש"ת ותר"ת דתקנה גמורה מדרבנן היא שצריך לתקוע את כולם ולא חשיב כספק ברכות וצ"ע.

יבואר שאם לא בירך עד שתקע רוב התקיעות כל זמן שלא סיים יכול לברך

שו"ר שכ"כ במטה אפרים באלף המגן סימן תקפ"ה ס"ט שאם לא גמר כל התקיעות יכול לברך על התקיעות שעדיין לא תקע, ולר' האי גאון ניהא אבל להרמב"ם קשה איך יברך, והרי הוא ספק שמא אינו עושה כלום בתקיעות אלו שתוקע אחר ברכתו, וע"כ דהיינו טעמא משום שכל התקיעות נתחייבו לתקוע אחר תקנת ר' אבהו וכל שלא גמר כל התקיעות אכתי מחוייב לתקוע מדרבנן ושפיר מברך עליהם.

אמנם מש"כ המ"ב בבב"ל סימן תקצ"ג ס"ב שמי שאינו יודע לתקוע כל התקיעות אינו מברך משום דספק אם יוצא בהם יד"ח אינו סתירה לזה משום שכל שאינו יודע לתקוע כולם לא קיים המצוה מדרבנן ולהכי אינו יכול לברך עליהם אבל אם תוקע כולם אלא שלא בירך על תקיעות הראשונות או שיתקע כולם לבסוף אע"פ שהפסיק ביניהם אינו הפסק שהרי התחיל בתקיעות שכולם מצוה מדרבנן.

יבואר אמאי בתקיעות של תשר"ת אין להאריך בשברים כשיעור של ט' כוחות הרי בתשר"ת שיעור שברים הוא כ"ח כוחות לכה"פ

וביסוד זה יובן היטב מש"כ התוס' ר"ה דף ל"ג ע"ב שאם שיעור תרועה כשלש יבבות היינו שלש קולות כל דהוא צריך לזוהר שלא להאריך בשברים יותר מג' כוחות שעל ידי זה נעשה לתקיעה, וקשה טובא שהרי אם השברים הוא התרועה א"כ שיעור התקיעה ארוך כשברים וא"כ גם אם יאריך כשיעור ג' כוחות כל דהוא אכתי אינו תקיעה שהרי בסדר זה אינו חשוב תקיעה ולמה צריך לזוהר בתקיעת השברים לא להאריך בג' קולות כל דהוא.

ואי נימא כרבינו האי דס"ל דהכל אמת א"כ גם כשתוקע שברים הרי שיעור התקיעה כתרועה של ג' קולות כל דהוא שהרי גם זה תרועה ולהכי צריך לזוהר שלא להאריך גם בשברים כשיעור ג' קולות כל דהוא, אבל התוס' לא ס"ל כרבינו חננאל שהרי תמהו התוס' על המנהג שתוקעין תשר"ת למלכיות ותש"ת לזכרונות ותר"ת לשופרות שהרי ממנ"פ לא עביד מידי שהרי אם תשר"ת הוא האמת לא תקע אלא למלכיות, ולכן תיקן ר"ת שיתקעו תשר"ת לכל הברכות וס"ל דלא חיישינן להפסקות, דהיינו דאע"פ שבתשר"ת אם התש"ת הוא הנכון הרי הוא מפסיק בין השברים לתקיעה בקול אחר מ"מ בדעיבר יצא.

1